

МАНІПУЛЯЦІЇ МАСОВОЮ СВІДОМІСТЮ ЯК ДЕФЕКТИВНИЙ МОДУС ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Висловлюється ідея переходу людства до «ери маніпуляцій», яка постає оборотною стороною інформаційного суспільства.

The idea of the transition of mankind to the «era of manipulation» is expressed, which is the reverse side of the information society.

Ключові слова: маніпуляції масовою свідомістю, інформаційне суспільство, газлайтинг, реальність.

Key words: mass consciousness manipulation, information society, gaslighting, reality.

Будь-який винахід, будь-яке дещо, яке створило людство – людська цивілізація, або людська культура – має *лицьову* та *тіньову* сторони. Ці дві сторони перебувають в діалектичній єдності – це означає, що «лице» та «тінь» нерівноважні: лице існує субстанційно і містить в собі сутність, а тінь – акциденційно, і сутності в собі не містить – її сутність перебуває в іншому – тобто, в лицевій стороні. Іншими словами, онтологічна метафора світла і темряви цілком наочно ілюструє діалектику взаємодії лицевої та тіньової сторін будь-якого дещо: світло можна визначити позитивно, як деяке дещо, а темряву – лише негативно (через заперечення), адже вона є відсутністю світла, не-світлом. Тобто, для того, щоб визначити темряву, потрібно світло, а ось світло не потребує темряви для власного визначення (існування).

Термін «дефективний модус» застосовується у фундаментальній онтології М.Гайдеггера – для позначення такого стану сущого, в якому воно опиняється, коли виходить за межі власного буття, а значить – і власної сутності, «ламається», так би мовити... Негативна конотація, яка міститься у вислові «дефективний модус», якраз вказує на стан зламаності, пошкодженості, непридатності, дисфункційності [1, с. 159, 160]. Цей термін, на нашу думку, є дуже доречним для позначення тіньової сторони будь-якого дещо, адже тінь в цьому випадку отримує диференціацію, яка дозволяє побачити відтінки та

полутони. Іншими словами, з простої сірої плями, тінь перетворюється на складну єдність різноманітних відтінків сірого.

Ще один важливий момент, полягає в тому, що одночасно з нерівноважністю та нетотожністю світла і тіні, вони перебувають у складній єдності. Це означає, що будь-яка тінь є виворотом світла, отже – будь-які дефективні стани будь-чого, є перевернутою стороною його сутності. Тому подолання дефективних станів часто означає і вихід за межі власної сутності цього дещо.

Можливе буття будь якого винаходу, відразу після виникнення, подвоюється, розпадаючись на конструктивну та деструктивну лінії розвитку. Таким чином, протягом всього існування будь-якої речі, точиться боротьба між цими лініями її можливого розвитку. Причому, якщо переможе деструктив, а не конструктив, річ загине, припинить власне існування.

Поява інформаційного суспільства, викликала очікування прозорішого стану людства, прибічниками ідеї ноосфери – таке людство сприймалося як черговий крок до ноосфери, адже люди доброї волі нарешті отримали можливість миттєво передавати інформацію і використовувати її [2, с. 337]. Проте, попри очікування, інформаційне суспільство підштовхнуло людство до ери маніпуляцій, в яку, на наш погляд, воно вступає. Інформація стала занадто цінним ресурсом, щоб ним користуватися чесно. Занадто високі прибутки (в тому числі – матеріальні) приносить викривлення інформації.

Саме це завдало новий «тренд» у ставленні до людини – маніпуляції віднині «норма» на всіх рівнях комунікації: міжособистісному, професійному – в організації трудових відносин, у спілкуванні держави з громадянами, у здійсненні політичної боротьби і реалізації внутрішньої політики, у стосунках між державами – на рівні здійснення світової політики.

Розглянемо головний маніпулятивний прийом, який на рівні міжособистісної комунікації, постає психологічною зброєю, спроможною розщепити особистість – газлайтинг. Чому ми зупинилися на цьому прийомі? Тому що він, на думку психологів, постає шизофреногенним паттерном – він розщеплює особистість, руйнує людину як єдине ціле. Але справа не лише в

цьому. Газлайтинг є родовим для інших шизофреногенних паттернів – таких як подвійне послання, або гостінг.

Газлайтинг пов'язаний зі зміною реальності шляхом побудуванням паралельної, альтернативної реальності, яка конкурує з об'єктивною реальністю. Зрозуміло, що цей прийом використовується тоді, коли об'єктивна реальність не влаштовує, і об'єкту маніпулятивної взаємодії пропонується «нова реальність». Вона не просто пропонується, адже будучи пропущеною через свідомість та свободну волю, може не витримати жодної критики. За допомогою газлайтингу інша людина занурюється в цю «нову реальність», опиняється в ній. І тепер, всі завдання, які вона вирішує, пов'язані з цим новим станом, з ситуацією, в якій «опинилася» людина. Зрозуміло, що керувати такою людиною набагато простіше. Саме тому, як ми зазначили вище, газлайтинг використовується на всіх рівнях комунікації між людьми.

Оскільки на рівні держав, альтернативна реальність у свідомості громадян, приносить величезний прибуток, навіщо казати правду? Тим більше – прагнути істини? Розглянемо актуальний приклад, коли війна називається «спецоперацією». Люди бачать одну реальність, а телевізор пропонує альтернативну. Які люди бачать? Російські військові, які беруть участь в бойових діях, пересічні громадяни України, які мешкають в містах, по яких завдаються ракетні удари, пересічні громадяни Російської федерації. Тобто, зміна одного лише слова, призводить до того, що величезна кількість людей опиняється у перетвореній реальності, у дзеркальному лабіринті власної психіки, яка намагається впоратися з «подвійним посланням»: реальність одна, а розум каже інше.

Отже, численна кількість альтернативних реальностей, яка виникає внаслідок маніпуляцій інформацією – і є, на наш погляд, оборотною стороною інформаційного суспільства. Адже людина втрачає власну сутність, відчужується (від власної сутності). Вихід – є: це дотримання чітких правил (побудови світу людини), які якраз і вигідно «не помічати» будь-якому маніпулятору.

Список використаних джерел

1. Шамша І.В. Суперечливість буття як джерело філософського мислення: Монографія. – Одеса: Фенікс, 2010. – 192 с.
2. Ивакин А.А. Диалектическая философия: Монография. – Изд. 2-е, перераб. и доп. – Одесса: Феникс; Суми: Университетская книга, 2007. – 440 с.